

SXEDIO.21C

1896: ΤΟ ΠΡΩΤΟ ΓΥΜΝΑΣΙΟ ΤΗΣ ΚΥΠΡΟΥ ΜΕΤΟΝΟΜΑΖΕΤΑΙ ΣΕ ΠΑΓΚΥΠΡΙΟ ΓΥΜΝΑΣΙΟ. ΤΑ ΠΡΩΤΑ 50 ΧΡΟΝΙΑ ΤΗΣ ΖΩΗΣ ΤΟΥ ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ (1893-1943)

Το πρώτο γυμνάσιο της Κύπρου που ιδρύθηκε το **1893** (Παγκύπριο Γυμνάσιο) ανδρώθηκε με τα χρόνια ενώ χιλιάδες μαθητές αποφοίτησαν από αυτό μέχρι σήμερα.

Με τα πρώτα **50** δύσκολα χρόνια της ζωής του σχολείου που αργότερα μετονομάστηκε σε Παγκύπριο Γυμνάσιο ασχολήθηκε η δημοσιογράφος Μαρούλα Βιολάρη στην ειδική μελέτη της το **1959**, στο περιοδικό **Times of Cyprus** (τεύχος **47**) που έγραψε τα ακόλουθα:

"Από το **1893** , το πρώτο έτος της ζωής του σχολείου, είναι καταφανής ο συνδεσμός του με τη δημοτική παιδεία του τόπου, όπως φαίνεται από το πρόγραμμα που ο πρώτος γυμνασιάρχης Ι. Δέλλιος είχε υποβάλει στο ελληνικό Υπουργείο των Εκκλησιαστικών και της Δημόσιας Εκπαίδευσης.

Στο σχολείο θα λειτουργούσαν **4** γυμνασιακές τάξεις και τρεις κατώτερες του ελληνικού σχολείου με βάση τετρατάξιο δημοτικό, όπως ήταν στην Ελλάδα.

Το πρόγραμμα προνοούσε προαιρετική διδασκαλία Παιδαγωγών στην προτελευταία τάξη του σχολείου, ειδικά για κείνους που προωρίζονταν για δάσκαλοι των δημοτικών σχολείων.

Το σχολείο διοικητικά αποτελούσε φροντίδα δυο επιτροπών, μιας για τις τάξεις του γυμνασίου και μιας των τριών κατώτερων τάξεων που ονομαζόταν επιτροπεία του γυμνασίου.

Αργότερα όμως οι δυο επιτροπείες έγιναν μια και η οργάνωση του σχολείου γινόταν διαρκώς αρτιότερη

Στις **25** του Μάρτη του **1894**, ο καθηγητής του γυμνασίου Σπ. Σπυρδάκης, των Θρησκευτικών, μίλησε στη δοξολογία στη Φανερωμένη κι ο καθηγητής των Μαθηματικών Ν. Καταλάνος στον Κυπριακό σύλλογο,

πράγμα που δείχνει πως η δράση του σχολείου άρχισε πολύ νωρίς από τα πρώτα βήματα του ν' αγκαλιάζει με ενδιαφέρον και στοργή όλες τις εκφάνσεις της Κυπριακής πραγματικότητας και να βγαίνει από τον ενδοσοχολικό ορίζοντα που ήταν οπωσδήποτε στενός.

Οι μαθητές του Παγκυπρίου Γυμνασίου, ήτανε τον πρώτο χρόνο **(1893-94) 170** από τους οποίους **97** φοιτούσαν στις γυμνασιακές τάξεις και οι υπόλοιποι στην ελληνική σχολή.

Τα έσοδα και έξοδα του σχολείου ήταν ανώτερα από τις προσδοκίες κι από τον πρώτο χρόνο κι' όλας η επιτροπεία σκέφθηκε να βελτιώσει το γυμνασιακό κτίριο και να προμηθευτεί όργανα για τη διδασκαλία των φυσιογνωστικών μαθημάτων.

Ενα από τα σημαντικότερα γεγονότα των πρώτων χρόνων ήταν η συνεργασία του γυμνασίου με την Κυβέρνηση που είχε σκοπό τη μόρφωση των δημοδιδασκάλων, για τους οποίους δημιουργήθηκε διτάξιο παιδαγωγικό τμήμα.

Η Κυβέρνηση ζήτησε ακόμη την εξέταση των τότε δημοδιδασκάλων που υπηρετούσαν χωρίς προσόντα κι η εξεταστική επιτροπή με τον γυμνασιάρχη και καθηγητή του γυμνασίου έδωσε πρώτα πιστοποιητικό σε **8** δασκάλους, τονίζοντας σε σχετική έκθεση της τις ελλείψεις που παρατηρούνταν.

Ενα άλλο βήμα προς τα μπροστά ήταν η φροντίδα να αποκτήσει το σχολείο Κύπριους επιστήμονες καθηγητές του, στέλλοντας το Μενέλαο Μαρκιδη, τον κατοπινό πρώτο έφορο του Κυπριακού Μουσείου, σαν υπότροφο του στην Αθήνα για να σπουδάσει φιλολογία και να διδάξει μετά την αποφοίτηση του στο σχολείο.

Ιδρύθηκε ακόμα το Ταμείο απόρων μαθητών, από το γυμνασιάρχη Δέλλιο, για να βοηθηθούν τα φτωχά παιδιά στις σπουδές τους, όπως γίνεται σε πολύ μεγάλο βαθμό και σήμερα.

Το τρίτο έτος της ζωής του γυμνασίου χαρακτηρίζεται από εσωτερική ανωμαλία που οφειλόταν σε διένεξη του καθηγητή Ν. Καταλάνου με το γυμνασιάρχη Δέλλιο. Για χάρη της ομαλότητας του σχολείου η επιτροπεία αναγκάστηκε να απολύσει και

τους δύο κι έτσι έχασε το σχολείο δύο πολύτιμους λειτουργούς που είχαν δυστυχώς διαφορετικές αντιλήψεις κι αρκετή ισχυρογνωμοσύνη ο καθένας.

Νέος γυμνασιάρχης διορίστηκε ο Μ. Βολονάκης κι' από τον πρώτο χρόνο της γυμνασιαρχίας του στα **1896** το σχολείο πήρε το όνομα Παγκύπριο Γυμνάσιο κι απόκτησε πραγματικά Παγκύπριο χαρακτήρα.

Η πρώτη φροντίδα του Βολονάκη ήταν η μετατροπή του γυμνασίου σε εξεξατάξιο αντί επτατάξιο (**3** τάξεις της ελληνικής σχολής και **4** γυμνασιακές) που υπήρχε προηγουμένως και η μετατροπή της βασικής μόρφωσης σε εξάχρονη, αντί τετράχρονη, όπως ήταν στην αρχή.

Έτσι η βασική και μέση εκπαίδευση αυξήθηκε κατά ένα χρόνο.

Η μετατροπή αυτή είχε σαν συνέπεια και την κατάργηση της επιτροπείας Εκπαιδευτικών καταστημάτων που είσπραττε τα εισιτήρια των μαθητών της Ελληνικής σχολής.

Το διδασκαλείο οργανώθηκε τότε σε ασφαλέστερες βάσεις και το παιδαγωγικό τμήμα εμταβλήθηκε σε επαγγελματικό διδασκαλικό νομοτάξιο με πρόγραμμα παιδαγωγικό και γεωργικό.

Το διδασκαλείο αυτό έγινε αργότερα διτάξιο ενωμένο με το Παγκύπριο Γυμνάσιο

Η Κυβέρνηση αύξησε τότε τη συνδρομή της για το Διδασκαλείο από **100** σε **200** λίρες κι ο τότε αρχιγραμματέας Αρθουρ Γιαγκ δήλωσε πως η αύξηση αυτή έγινε παρ' όλες τις οικονομικές δυσκολίες, γιατί αυτή είναι η μόνη δαπάνη που αφιερώθηκε στην κατάρτιση των διδασκάλων και γινόταν αυτό επειδή το γυμνάσιο λειτουργούσε κατά εξαίσιο τρόπο.

Η επιτροπεία μπορούσε νάτανε βέβαιη, πως η Κυβέρνηση θα παραχωρούσε το ποσό αυτό στο σχολείο και πως θα εύρισκε τρόπο να εξοικονομήσει αυτά τα χρήματα.

Αυτό μας δείχνει πως όχι μόνο οι Κύπριοι είχαν εμπιστοσύνη στο αξιόλογο έργο, που επιτελούσε το σχολείο, αλλά κι η Κυβέρνηση του τόπου αναγνώριζε κι εκτιμούσε την αξία του, αφού σ'

αυτό στήριζε τη δημιουργία διδασκάλων για τα δημοτικά σχολεία μας, που βρίσκονταν βέβαια υπό τον έλεγχο της.

Το πρόγραμμα του σχολείου συμπλήρωσε ο γυμνασιάρχης με τη διδασκαλία της μουσικής και της ιχνογραφίας. Μια άλλη καινοτομία είναι η δημιουργία ομοιόμορφης στολής και η παρακολούθηση των μαθητών του σχολείου έξω από αυτό με το διορισμό ειδικού παιδονόμου.

Η όλη λειτουργία του σχολείου στηριζόταν στον τότε κανονισμό του σχολείου πούταν η βάση όλων των κατοπινών κανονισμών.

Το ζήτημα της βιβλιοθήκης του σχολείου απασχόλησε το γυμνασιάρχη και ζήτησε από το Γρηγόριο Μαρασλή τη συνδρομή του.

Ο εμγάλος ευεργέτης των Αθηνών έστειλε τότε όλους τους τόμους που είχε η ομώνυμη του βιβλιοθήκη και σύνδεσε έτσι το όνομα του με τους βασικούς ευεργέτες του σχολείου.

Τον ίδιο καιρό καθιερώθηκε σαν επίσημη γιορτή του γυμνασίου η γιορτή των γραμμάτων στις **30** του Γεννάρη και η εθνική μας γιορτή στις **25** του Μάρτη έπαιρνε μεγαλύτερη μεγαλοπρέπεια, πράγμα που συντελούσε πολύ στην εξωτερική εμφάνιση του σχολείου και δινόταν ευκαιρία στον κόσμο να δει και από κοντά το μεγάλο του έργο και να σταθεροποιήσει έτσι τις ελπίδες του για το μέλλον.

Η εξωσχολική εμφάνιση του σχολείου συμπληρωνόταν στο μεταξύ με παραστάσεις αρχαίων δραμάτων, όπως της Αντιγόνης και της Ηλέκτρας του Σοφοκλέους στο πρωτότυπο.

Το Παγκύπριο Γυμνασιο, ήτανε πια καθαρό, πως αποτελούσε το πνευματικό φυτώριο ολόκληρης της Κύπρου.

Μα το σημαντικότερο, ίσως γεγονός του πρώτου χρόνου της γυμνασιαρχίας Βολονάκη ήταν ο πόλεμος του **1897**.

Πριν ακόμα ακουστεί το πολεμιστήριο σάλπισμα, **15** τρόφιμοι του σχολείου άφησαν τα μαθητικά θρανία και έτρεξαν στη φωτιά του πολέμου αψηφώντας τον

κίνδυνο και κωφεύοντας στις παρακλήσεις των δικών τους.

Η παράδοση του σχολείου άρχισε από τότε. Τους νεαρούς μαθητές του δεν έσπρωξε κανένας τη μάχη. Ούτε η οικογένεια, ούτε το σχολείο, ούτε πολιτικοί ή στρατιωτικοί νόμοι. Μια ενδόμυχη φωνή η ελληνική συνείδηση, που είχε γαλουχηθεί στο μαθητικό θρανίο με τα νάματα της φυλής μας, τους οδήγησε στο καθήκον, εκεί που το αίμα χύνεται ποτάμι στο βωμό της λευτεριάς.

Πιστεύω πως θάξιζε τον κόπο να θυμηθούμε τους Ιωάννη Διανέλλο, Μενέλαο Μαρκίδη, Αυγουστίνο Μιχαηλίδη, Σταύρο Μουρούζη, Κλεόβουλο Μυριανθόπουλο, Μιχαήλ Παπαπέτρου, Κωνσταντίνο Παπαδόπουλο, Θεόδωρο Φωτιάδη, Αθανάσιο Χατζηϊωάννου, Ευάγελο Χατζηϊωάννου και Πρόδρομο Χριστοφόρου, που πολέμησαν σαν εθελοντές στους πολέμους του **1897** χαράζοντας τ'αχνάρια τς τιμής που θ' ακολουθούσαν δεκάδες νεότεροι τους στους κατοπινούς πολέμους.

Μαζί μ' αυτούς πολέμησε και ο Ι. Μυριάνθης που βρισκόταν από μικρός στην Αθήνα.

Υστερα από τη συμμετοχή των μαθητών του σχολείου στον πόλεμο του **1897**, κρίθηκε σκόπιμη μια εκδρομή στην Ελλάδα στο **1898** για να γνωρίσουν οι μαθητές τ' αρχαιολογικά κι' ιστορικά μνημεία της χώρας, μα τούτο έμεινε μονάχα σκέψη.

Οι συνθήκες δεν ήταν ευνοϊκές κι' η πρώτη εκδρομή πραγματοποιήθηκε πολύ αργότερα.

Ήταν όμως η πρώτη έκφραση επιθυμίας ενός στενότερου δεσμού με την Ελλάδα, τη ζωή της και την Ιστορία της.

Στο μεταξύ η εθνική μας γιορτή με πρωτοβουλία του σχολείου γινόταν ολοένα λαμπρότερη κι αποτελούσε παράδοση για το σχολείο.

Η γυμνασιαρχία Βολονάκη κράτησε **15** ολόκληρα χρόνια μέχρι το **1911** κι η λειτουργία του σχολείου συνεχιζόταν σταθερά στις γραμμές που χάραξε ο μεγάλος αυτός εκπαιδευτικός κι οι ιδρυτές του

γυμνασίου.

Κυριότερη προσπάθεια του σχολείου ήταν η μόρφωση των μαθητών του με βάση την κλασική παιδεία, τη γνώση του αρχαίου κόσμου και του πολιτισμού του.

Για την εποπτική του διδασκαλία καθιερώθηκαν εκπαιδευτικές εκδρομές στους διάφορους αρχαιολογικούς κι' ιστορικούς χώρους της Κύπρου στην αρχή και της Ελλάδας στα κατοπινά χρόνια.

Οι καθηγητές του πανεπιστημίου Αθηνών εκφράζοντας την εκτίμησή τους στο μεγαλύτερο εκπαιδευτήριο της Κύπρου ζήτησαν την αντιπροσώπευση του στο εκπαιδευτικό συνέδριο του **1903** κι ο γυμνασιάρχης Μ. Βολονάκης έλαβε μέρος σαν αντιπρόεδρος του συνεδρίου,

Η προσφώνηση του ήταν γεμάτη εθνικό παλμό κι οι εισηγήσεις του στο συνέδριο φανέρωναν πέρα για πέρα την επιστημονική του κατάρτιση και τη βαθειά στοχαστικότητα του.

Ο Βολονάκης ζήτησε τον καταρτισμό της φιλολογικής επιστήμης σε ειδικό κλάδο του πανεπιστημίου και την τεχνική κι επαγγελματική εκπαίδευση παράλληλα με την κλασική των γυμνασίων, πράγματα που αποτελούσαν πανελλήνιες ανάγκες.

Σχετική με τις απόψεις αυτές ήταν η προσπάθεια να ιδρυθεί επαγγελματικό τμήμα στο Παγκύπριο Γυμνάσιο κι' η απόπειρα της ίδρυσης Εμπορικής Σχολής στα **1907-8** που δεν έζησε παρά ένα χρόνο μονάχα.

Ένα σύννεφο στον ορίζοντα της ζωής του σχολείου ήταν το Αρχιεπισκοπικό ζήτημα που μοίρασε ολόκληρη την Κύπρο σε δυο αντιμαχόμενες παρατάξεις και δεν άφησε, φυσικά, ανεπηρέαστους τους καθηγητές και μαθητές του Γυμνασίου.

Η σχολική εφορεία δεν κατόρθωσε να διατηρήσει την ενότητα του σχολείου κι' από το **1908-1911** λειτούργησε δεύτερο γυμνάσιο με διευθυντή τον Αθανάσιο Φυλακτό και στεγαζόταν σ' ένα ιδιωτικό σπίτι στην οδό Λάρνακος ενώ το πρώτο Γυμνάσιο με διευθυντή το Βολονάκη εξακολουθούσε να λειτουργεί

όπως και στα προηγούμενα χρόνια

Η Ελληνική Κυβέρνηση βρισκόμενη σε δύσκολη θέση αναγνώρισε μόνο το υπό τον Αρχιεπίσκοπο Γυμνάσιο μα δεν εμπόδιζε και τους αποφοίτους του άλλου Γυμνασίου να γραφτούν με ίσα δικαιώματα στο Πανεπιστήμιο των Αθηνών.

Στη θλιβερή αυτή παρένθεση έβαλε τέρμα η εκλογή του Αρχιεπισκόπου Κυρίλλου Β και τα γυμνάσια ενώθηκαν όταν η ελληνική Κυβέρνηση απείλησε ότι θ' ανακαλέσει την αναγνώριση του γυμνασίου, αν δεν συγχωνευόνταν τα δυο Γυμνάσια.

Γι' αυτό η ευγνωμοσύνη ανήκει απόλυτα στο στοργικό ενδιαφέρον της ελληνικής Κυβέρνησης που έδωσε την Κύπρο από τον Φυλακτού.

Η Γυμνασιαρχία του Κωνσταντίνου αμάντου ύστερα απ' τη μεγάλη εκείνη ταραχή έδωσε νέα πνοή στο σχολείο στα **1911-12**.

Ο νέος γυμνασιάχης καθιέρωσε παιδαγωγικές συνεδρίες των καθηγητών, ρύθμισε την εσωτερική διοίκηση του σχολείου σε ειδικές διατάξεις σε συνεργασία με τον καθηγητικό σύλλογο, σύστησε μεγαλύτερη αυστηρότητα στις εισαγωγικές παραγωγικές εξετάσεις και έδωσε νέα ώθηση στη διδασκαλία των νέων ελληνικών που μέχρι τότε περιοριζόταν σε εκθέσεις μονάχα.

Γόνιμη ήταν κι' η γυμνασιαρχία του Στίλπωνος Κυριακίδου **1912-14** που αύξησε περισσότερο τις ώρες διδασκαλίας των Νέων Ελληνικών και που μελέτησε με τους καθηγητές του γυμνασίου το εκπαιδευτικό πρόβλημα της Κύπρου καταλήγοντες στα εξής συμπεράσματα: **1)** Το δημοτικό σχολείο πρέπει νάναι εξατάξιο κι' ανεξάρτητο από τη μέση εκπαίδευση του τόπου **2)** Οι ανώτερες τάξεις του νάχουν στα χωριά γεωργικό και στις πόλεις επαγγελματικό χαρακτήρα. **3)** Η μέση παιδεία νάναι οκταετής με κύκλο ελληνικού σχολείου και γυμνασίου, και **4)** Να ιδρυθεί εμπορικό Τμήμα.

Η σχολή αυτή αποφασίστηκε να λειτουργήσει σαν ιδιαίτερη εμπορική σχολή σε ιδιωτικό κτίριο στη Λευκωσία στα **1912-13** στο μεταξύ η αύξηση των μαθητών

του γυμνασίου δημιουργούσε τη ανάγκη νέου κτιρίου κι η ίδρυση του αποφασίστηκε με προοπτική τη συνίδρυση εμπορικής σχολής και Οικοτροφείου.

Εδώ πρέπει να ξεφύγουμε λιγάκι απ' τους γυμνασιάρχες και το έργο τους για ν' αποτίσουμε φόρο τιμής στους μαχητές των Βαλκανικών πολέμων **1912-13** που αφήνοντας τα μαθητικά θρανία και τραβώντας μ' όλο το σφρίγος του Ελληνα θιασώτη της Λευτεριάς στη φωτιά του πολέμου συνέχισαν την παράδοση κι έγραψαν κι' αυτοί κάτι στο μεγάλο βιβλίο της Ιστορίας.

Πολέμησαν τότε σαν εθελοντές οι Χρίστος Ευαγγέλου, στρατιωτικός γιατρός που υπηρέτησε και στον πόλεμο του **1897**, Σοφοκλής Ζωγράφος, μόνιμος αξιωματικός του ιππικού από το **1912**, Ευριπίδης Θεμιστός, Κωνσταντίνος Θεστορίδης, (γιατρός) Ανθίας Ιωσηφάκης, Χριστόδουλος Καλαβρός (γιατρός) Ιωάννης Κισσονέργης (στο τμήμα του Ερυθρού Σταυρού) Ιωάννης Κολιανδρής, Χαρίλαος Κακογιάννης, Δωρόθεος Καρολίδης (έφεδρος ανθυπολοχαγός), Μιλτιάδης Κουρέας (γιατρός στον Ερυθρό Σταυρό), Νικόλαος Κουρέας, Ιωάννης Κυκκώτης, Κλεάνθης Κραμβής (στον Ερυθρό σταυρό), Χριστόδουλος Κυριακίδης, Κωνσταντίνος Κυριακίδης (ιατρός του Ερυθρού Σταυρού), Γεώργιος Κυριακίδης, Σωτήριος Μαρκίδης, Παναγιώτης Μαυρομιχάλης, Κωνσταντίνος Μιχαηλίδης (σκοτώθηκε στη μάχη), Ζήνων Μιτσιγγίδης, Γεώργιος Μαυρουδής (στον Ερυθρό Σταυρό), Σταύρος Μουρούζης, Γεώργιος Παπαδόπουλος, Θεοχάρης Παπαδόπουλος, Ευθύβουλος Παρασκευαΐδης (γιατρός στον Κυανου Σταυρό), Ιωάννης Πηγασίου (γιατρός), Θεόδουλος Σαββίδης, Γρηγόριος Σπανούδης, Σάββας Σπανούδης, Μιχαήλ Στιβαρός (χάθηκε στις μάχες του Μπιζανίου), Ευέλθων Σχίζας, Ιωάννης Τορναρίτης, Ιωάννης Τσαγγαρίδης (υποστράτηγος του ιππικού από το **1912** μέχρι της μικρασιατικής εκστρατείας), Αριστόδυμος Χατζηϊωάννου, Ευάγγελος Χατζηϊωάννου, Χρίστος Χριστοδουλίδης και Ιερομόναχος Χρυσόστομος, (μετέπειτα ηγούμενος στο μονατήρι του Κύκκου).

Και μόνο τα ονόματα που αναφέραμε είναι αρκετά. Οι άνθρωποι που πολέμησαν είναι γνωστοί επιστήμονες, ιερωμένοι ή επιχειρηματίες και όλοι ευδοκίμησαν στον τόπο τους.

Μερικοί από αυτούς είναι ως σήμερα στον ελληνικό στρατό. Οι πολεμιστές αυτοί είν' αρκετοί για να μας δείξουν σε πόσο μεγάλο βαθμό ήταν καλλιεργημένη στις ψυχές των τροφίμων του Παγκυπρίου Γυμνασίου, η αγάπη στα μεγάλα ιδανικά και πόσο στενά συνυφασμένες ήταν οι προσπάθειες τους μαζί με τους ελεύθερους Έλληνες στη διατήρηση του μεγάλου δώρου της Ελευθερίας. Εδώ θα πρέπει να προσθέσουμε και τον Αλέξανδρο Τζήρο, που πολέμησε στα **1914** σαν έφεδρος ανθυπολοχαγό του πυροβολικού.

Ξαναγυρίζοντας στην ενδοσχολική λειτουργία του σχολείου βλέπουμε πως η γυμνασιαρχία του επόμενου γυμνασιάρχη Γεωργίου Κ. Σακάρη κράτησε μόνο ένα χρόνο, το **1914-15**.

Χαρακτηριστικό της είναι η συστηματικότερη λειτουργία της βιβλιοθήκης του σχολείου κι' η προσπάθεια συμβολής των καθηγητών στη σύνταξη του Ιστορικού Λεξικού της Ελληνικής γλώσσας με τη συνεργασία των δασκάλων.

Τον Γεώργιο Σακάρη διαδέχθηκε ο Μιχαήλ Μιχαηλίδης που φρόντισε κι' αυτός ιδιαίτερα για τη βιβλιοθήκη του σχολείου κι' οργάνωσε μαθητικό σύλλογο με την επωνυμία "Ευαγόρας" που τη διαχειριζόταν. Εκτός απ' αυτό ο μαθητικός σύλλογος οργάνωσε διαλέξεις καθηγητών ή μαθητών με τον σκοπό να διανθίζουν τη ρουτίνα των μαθημάτων κινώντας τα ενδιαφέροντα του μαθητικού κόσμου σε πλατύτερους ορίζοντες.

Στην εποχή του Μιχαηλίδη το πρόβλημα της ιατρικής παρακολούθησης των μαθητών λύθηκε με την ανάθεση της σχολιατρικής υπηρεσίας σε γιατρούς μέλη της εφορείας.

Ο Πακύπριος πνευματικός χαρακτήρας του σχολείου γινόταν ολοένα εντονότερος και μια από τις εξωτερικές εκδηλώσεις του ήταν η παράσταση αρχαίων τραγωδιών, όπως αναφέραμε και προηγούμενα, αλλά σε

μετάφραση, πράγμα που βοηθούσε την κατανόηση από το κοινό.

Ένα σπουδαιότατο έργο του Γυμνασιάρχη Μιχαηλίδη ήταν η ίδρυση του συλλόγου των τελειοφοίτων μαθητών του Γυμνασίου και του διδασκαλείου που ένωνε τους νέους με κοινά ιδανικά όνειρα κι' επιδιώξεις.

Ο σύλλογος αυτός έχει εκδώσει δυο επετηρίδες, που μιλούν για την προηγούμενη ζωή του Γυμνασίου κι' είναι μεγάλο βοήθημα για το μελετητή της Ιστορίας του.

Τα δυο χρόνια της γυμνασιαρχίας του Μιχαηλίδη είχαν πλούσιους καρπούς κι' είναι η αφετηρία της ίδρυσης βραβείων.

Τούτο ήταν συνέχεια του παραδείγματος του μεγάλου ευεργέτη Δ. Σεβέρη, που ίδρυσε στα **1917** το Σεβέρειο βραβείο, δίνοντας έτσι ενδιαφέρον στο μάθημα των Νέων Ελληνικών και προκαλώντας μια ευγενική άμιλλα των μαθητών του σχολείου.

Το δεύτερο βραβείο ήταν το Γώγειο που ίδρυσε ο Χριστόδουλος Γεωργιάδης, σ' ανάμνηση του γιου του που πέθανε μαθητής στο Γυμνάσιο.

Η αποχώρηση του γυμνασιάρχη Μιχαηλίδη αφήκε το γυμνάσιο στην προσωρινή διεύθυνση του Λεάνδρου Παντάκη και του αρχαιότατου καθηγητή του σχολείου Σπ. Σπυριδάκη.

Στα **1918** ανέλαβε τη διεύθυνση ο Σπυρίδων Δουκάκης, στην εποχή του οποίου το κτίριο του γυμνασίου καταστράφηκε ολότελα από πυρκαϊά στις **25** Οκτωβρίου **1920** με θύμα και τη βιβλιοθήκη του σχολείου.

Μεγάλο βέβαια ήταν το πλήγμα, μα η γενναία δωρεά του Ιωάννη Βεργοπούλου γέμισε το κενό και χάρισε στην Κύπρο το σημερινό επιβλητικό κτίριο που διαρκώς συμπληρωνόταν κι' ακόμα ως σήμερα τροποποιείται, ανάλογα πάντα με τις σύγχρονες ανάγκες.

Στα **1921-24** το Γυμνάσιο βρισκόταν υπό τη διεύθυνση του Αθανάσιου Φυλακτού που αναφέραμε πιο

πάνω σαν γυμνασιάρχη του ενός από τα δυο διχασμένα γυμνάσια. Στα χρόνια αυτά ιδρύθηκε το πρακτικό τμήμα του σχολείου ισότιμο προς τα Πρακτικά Λύκεια της Ελλάδας παράλληλα με το κλασικό στις τρεις ανώτερες τάξεις του σχολείου και το διδασκαλείο χωρίστηκε από το Γυμνάσιο σαν αυθύπαρκτη σχολή. Πήρε το όνομα Παγκύπριο Διδασκαλείο και δεεθυνόταν από τον Παντελή Παϊδούση. Τούτο στεγαζόταν στο παράρτημα του Αγίου Ιωάννου.

Γυμνασιάρχης Αθ. Φυλακτός πέθανε ενώ ακόμη υπηρετούσε τον Οκτώβρη του **1924** και την προσωρινή διεύθυνση του σχολείου ανέλαβε και πάλι ο καθηγητής του Σπυρίδων Σπυριδάκης.

Στο μεταξύ όμως μεσολάβησε η τρομερή Μικρασιατική καταστροφή στα **1922** και το γυμνάσιο έδωσε και σ' αυτή το φόρο του, που ήταν οι νέοι αρκαδικοί βλαστοί, οι πιστοί λάτρεις του αγαθού της ελευθερίας που συνέχιζαν την παράδοση του σχολείου.

Αξίζει ν' αναφέρουμε εδώ το Γεώργιο Γρίβα (ανώτερο μόνιμο αξιωματικό που δίδαξε και στη σχολή των Ευελπίδων) και τους Μενέλαο Ζαχαριάδη που τιμήθηκε με το αργυρούν αριστείον ανδρείας, Κύπρο Καραγεωργιάδη, Ιωάννη Μαρσέλλο (γιατρό που κατακρεουργήθηκε από τους Τούρκους), Χαρίλαο Πορφυρόπουλο και τον Ιωάννη Τσαγγαρίδη (που πέθανε με το βαθμό του στρατηγού).

Το Γυμνάσιο συνέχιζε άξια την ηρωική παράδοση του ανάμεσα σ' εκείνους που ακολουθούσαν τ' αχνάρια των προηγούμενων αγωνιστών ήταν οι Πέτρος Αντωνιάδης, στρατιωτικός γιατρός πολέμων της Ελλάδας, Σοφοκλής Ζωγράφος, Μόνιμος αξιωματικός από το **1912**, Μενέλαος Κυριακούλης, μόνιμος στρατιωτικός γιατρός, Σωκράτης Λοϊζίδης που πολέμησε στα **1940-41**, Χρίστος Οικονομίδης, μόνιμος στρατιωτικός γιατρός, Θεοφάνης Τσαγγαρίδης (αδελφός του στρατηγού Τσαγγαρίδη), Αντώνιος Χαραλαμπίδης, Ξανθος Χαραλαμπίδης (**1940-41**) γιατρός και Σταύρος Χριστοδουλίδης, μόνιμος ανώτερος αξιωματικός

απόφοιτος της στρατιωτικής σχολής των Αθηνών.

Ξαναγυρίζοντας στην εξιστόρηση της ενδοσχολικής ζωής του γυμνασίου πρέπει ν' ανατρέξουμε στα **1925-26** οπότε διηύθηνε ο σχολείο ο νέος Γυμνασιάρχης Κωνσταντίνος Κοσμίδης.

Διάδοχος του ήταν ο κύπριος Ιωάννης Ιωαννίδης (**1926-1930**). Στο διάστημα αυτό καταργήθηκε το πρακτικό τμήμα του σχολείου για λόγους οικονομικούς.

Η γυμνασιαρχία Ιωαννίδη έχει να επιδείξει την ίδρυση βιβλιοθήκης που λειτουργούσε με ειδικό κανονισμό κι' είχε σαν βάση της όσα βιβλία της προηγούμενης βιβλιοθήκης σώθηκαν από τη μεγάλη πυρκαγιά που αναφέραμε πιο πάνω διάφορες δωρεές πλούτισαν τη βιβλιοθήκη κι' ο αείμνηστος ευεργέτης του σχολείου Δημοσθένης Σεβέρης έδινε ετήσια συνδρομή για πλουτισμό του ιστορικού της τμήματος.

Η βιβλιοθήκη ήταν απαραίτητο βοήθημα τόσο για τους νεαρούς σπουδαστές όσο και τους καθηγητές τους και τα εγκαίνια της έγιναν στις **11** του Δεκέμβρη του **1927**. Αρχικά στη βιβλιοθήκη γίνονταν διαλέξεις κάθε Σάββατο που συμπλήρωναν ένα μεγάλο μέρος της όλης μόρφωσης των μαθητών.

Αλλα σημαντικά γεγονότα της πενταετίας **1926-30** είναι η ταξινόμηση των αρχείων του σχολείου, η ίδρυση εσωτερικού ταμείου για την προαγωγή των μαθημάτων και τη βοήθεια των απόρων παιδιών, η αναβίωση των αρχαίων τραγωδιών που διεκόπησαν με την αποχώρηση του γυμνασιάρχη Μιχαηλίδη το **1917**, η μεγαλόπρεπη γιορτή της εκατονταετηρίδας της ζωής του Ελληνικού κράτους στις **24** Μαρτίου **1930**, η αναγραφή των ευεργετών του σχολείου με χρυσά γράμματα σε αναμνηστικές στήλες στην είσοδο του σχολείου κι η ανάρτηση των εικόνων τους στην αίθουσα των καθηγητών του γυμνασίου.

Το Γυμνασιάχη Ιωαννίδη διαδέχθηκε ο Αναστάσιος Σακκελάριος που οργάνωσε την πρώτη εκπαιδευτική εκδρομή στην Ελλάδα, το καλοκαίρι του **1931**. Μα τα γεγονότα που μεσολάβησαν τον Οκτώβρη του **1931** ανάγκασαν το σχολείο να περιοριστεί στο καθαρά

διδασκτικό του πρόγραμμα χωρίς εξωτερικές εμφανίσεις και εκδηλώσεις.

Στο μεταξύ η Κυβέρνηση αποφάσισε να ρυθμίζει εκείνη το πρόγραμμα του διδασκαλείου και σταμάτησε να επιχορηγεί το σχολείο για την τάξη αυτή.

Στα **1934-35** το Γυμνάσιο έδωσε στην Κύπρο τους τελευταίους δασκάλους.

Τον Αναστάσιο Σακκελάριο διαδέχθηκε ο Ιωάννης Κατσουρός από τα **1934-36**. Στα χρόνια αυτά ιδρύθηκε το Τμήμα Θηλέων μετά την κατάργηση του διδασκαλείου και το τμήμα αυτό που αναγνωρίστηκε από το Υπουργείο παιδείας της Ελλάδας, στεγάστηκε στο Παρθεναγωγείο Φανερωμένης.

Από το **1936** τη διεύθυνση του σχολείου ανέλαβε Κωνσταντίνος Σπυριδάκης και συνέχισε τη ζωή του σχολείου στις γραμμές που χάραξαν οι προκάτοχοι του, προβαίνοντας συνάμα σε καινοτομίες που συντέλεσαν στην ολοένα μεγαλύτερη πρόοδο του σχολείου.

Η ίδρυση της Προγυμνασιακής στα **1942-43** είναι ένα από τα αξιολογότερα έργα των χρόνων αυτών γιατί συντελεί στην αριότερη κατάρτιση των μελλοντικών μαθητών του γυμνασίου και εξοικειώνει τους τροφίμους της προς το πρόγραμμα του σχολείου που θα ακολουθήσουν.

Από το **1943** μέχρι το **1959** (που δημοσιεύθηκε η μελέτη της Μαρουλας Βιολάρη) η ζωή του Παγκυπρίου Γυμνασίου έχει να επιδείξει μια λαμπρότατη σταδιοδρομία κι' αυτό ομολογείται κι' είναι απόλυτα κατανοτό απ' όλους".